

MĘCZEŃSTWO (123) *sb n*

-eń- (116), -ęń- (7).

e oraz o *prawdopodobnie jasne* (tak w męczennik oraz w -stwo).

sg *N* męczeństwo (43). ◇ *G* męczeństwa (22). ◇ *D* męczeństwu (1). ◇ *A* męczeństwo (30). ◇ *I* męczeństw(e)m (12). ◇ *L* męczeństwie (12). ◇ *pl N* męczeństwa (1). ◇ *A* męczeństwa (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI w.

1. Znoszenie zadawanych cierpień dla wiary chrześcijańskiej, śmierć męczeńska; *consummatio, martyrium, mors ob Christum Deum affirmatum illata, gloriosissima Christi causa caedes, gloriosissima pro Christo vel Ecclesia ad necem usque dimicatio Cn* (119) : *KuczbKat* 140; *SkarJedn* 5; Tedy mu oni kátowie przez łzyię iężik wywłócząc/ írogim go męczeństwem vmorz yli. *SkarŻyw* 305, A4, 41, 63, 71, 74 (24); przetoż wielkiew zapłáty miedzy pocztem duż niepokalánych/ y męczeństwem sławnych doftálá. *LatHar* 462, 420, 452, 470; *SkarKaz* 519a.

męczeństwo czyje [w tym: *G sb i pron* (40), *pron poss* (8)] (48): ćiebie trzydzieści y trzy po nich w ítępujący Papięze krwią męczeństwá íwego/ zá náukę Apoštołką polali *SkarJedn* 395, 266; Muzyká chwały Bożey przy męczeństwie S. Mártyny *SkarŻyw* 21 *marg*, 40, 46 *marg*, 62, 73, 124 (43); *LatHar* 419, 421; *WujNT* 784.

męczeństwo dla kogo [zawsze: *dla Chrystusa*] (5) : *WujJud* 232; *SkarJedn* 390; Biezał S. Análtázyus miedzy niewierne męczeństwá dla Chryštuła prágnąc. *SkarŻyw* 74 *marg*, A4 *marg*, 187.

męczeństwo o co (1): Męczeństwo o obrázy [!] y przenáfládowanie. *SkarŻyw* 299 *marg*.

męczeństwo za kogo [zawsze: *za Chrystusa*] (2): *SkarJedn* d6v; By íię byłá tá zá onych okrutnikow y wylewcow krwi Chrześciańkiew vrodziłá: rozumiey iákoby byłá ná męczeństwo zá chryštuła biežálá *SkarŻyw* 193.

W połączeniach szeregowych (2): Ná d tho íefczce przykładów cnot/ świątobliwości/ miłości Bożey/ y męczeństwá z rzeczy niemych á nierozumnych/ chocia żywych/ mieć niemożemy. *WujJud* 50; *SkarJedn* 3.

W charakterystycznych połączeniach: chwalebne męczeństwo, długie a nieznośne, dobrowolne, srogie, zacne (2); męczeństwo tego żywota, wślawione cudy; dzień, męczeństwa, krew, pragnienie (2), zapłata; pragnąc(y) męczeństwa (2); chuc do męczeństwa, gotowość, pobudka; pobudzić się do męczeństwa; na męczeństwo nieść, posilić się, powołać; sławny męczeństwem; męczeństwem potwierdzić, umorzyć, zapieczętować; zabit w męczeństwie.

Zwroty: »męczeństwem dokonać« (1): Márynus zábity/ męczeństwem dokonał. *SkarŻyw* 572 *marg*.

»na męczeństwo íść, bieżeć« [szyk zmienny] (2 : 2): by wola Bołka byłá/ iabycb rad ná męczeństwo ízedł *SkarŻyw* 544, 130, 193, 358.

»męczeństwo odnieść« (1): [św. *Juwentyn i Maksym*] ípolne telż więzienie/ y męczeństwo odniefli *SkarŻyw* 131.

»męczeństwo podjąć (a. podejmować, a. przyjąć)« [szyk zmienny] (8): A ná ktorýmże myeyfcu męczeństwo podyęli? *KromRozm III* O2v; *SkarJedn* 5, 92, 100; *SkarŻyw* 92, 180 *marg*, 187, 519 *marg*.

»męczeństwo ucierpieć (a. wycierpieć)« (2): Jednego dnia męczeństwo wćirpieli [św. Piotr i Paweł]/ aby zaraz obadwá do Chryśtuśa przyśzli. *SkarJedn* 91, 91.

Wyrażenia: »otrzymanie męczeństwa« (1): Słyżąc o męczeńnikách zakonu S. Fra[ń]ćifzka/ [św. Antoni] dla otrzymania męczeństwa zośtał Frańćifzkanem. *SkarŻyw* 542 marg.

peryfr. »męczeństwem ukoronowany« = *zmarły śmiercią męczeńską* (1): Gdy tedy Gerwázyuśz y Protázyuśz po oycu y mátce męczeństwem vkoronowánych w śieroctwie zośtáli [...] łami fię w iednym domku zámknęli *SkarŻyw* 566.

»męczeństwo za wiarę« (1): Ten [Julijan Apostata] gdy widział/ iśz wiará Chrześciańka więcey fię ławiliá śmiercią męczennikow: Y gdy nie tylo dorofłe/ ále y máłe dziatki/ y pánienki/ ná męczeństwo zá wiarę świętą bieżało: [...] niechciał iuśz iáwnie Chrześcian męczyć. *SkarŻyw* 130.

Szeregi: »męczeństwo i konanie« (1): ktorzy w wzgárdzie swiátá y włáfnego zdrowia łwego/ dáiąc ie zá łwego krolá [tj. Chrystusa] (nie ná proftá/ lekká/ y krotką śmierć/ ále ná długie á nieznośne męczeństwo y konanie/ [...]) miłość nieofzácowaná ku Bogu [...] pokazać chćieli. *SkarŻyw* [407].

»męczeństwo i przenaśladowanie« (2): Stolicá Cárogrocka [...] z proznowania puftá być bárzo poczęłá/ y niepośłufzná á nie łpokoyná/ żadnego męczeństwa y przenaśladowania dla Chryśtuśa nie łkofztowawśzy. *SkarJedn* 390; *SkarŻyw* 299 marg.

»męczeństwo i śmierć« (1): Táka tych ludzi była odmianá z żywotá łromotnego na łepśzy/ iśz ieden męczeństwem y śmiercią/ pokutę łwoię zápieczętował *SkarŻyw* 441.

»męczeństwo albo wylanie krwi« (1): y przez męczeństwo álbo wylanie krwi dla P. Chriśtuśa [...] przywłázcżamy łobie załugi ofiáry Pána Chriśtuśowej *WujJud* 232. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»męczeństwo i wyznanie« (1): Y łzedł z wefelem ná śmierć naiemnik oftátney y iedenáftey godziny powołány/ rowná z innymi męczeństwá y wyznánia zapłátę odniośł *SkarŻyw* 127.

»żywot i męczeństwo« [tylko w tytułach rozdziałów *SkarŻyw*] [szyk 5 : 2] (7): Męczeństwo y żywot S. Anáftázego Perfyániná/ piány przez Symeoná Methaphráftá *SkarŻyw* 73, 124, 150, 340, 342 źp, 370, 486.

a. *Znoszenie cierpień za wiarę chrześcijańską nie zakończone śmiercią, tzw. niekrwawe męczeństwo* (6) : To męczeństwo [św. Jana Ewanjelisty] dzisieyłzego dnia kościoł święci *SkarŻyw* 408, [407], 408.

męczeństwo czyje (2): O Męczeństwie Ianá S. Ewánieliśty/ w Rzymie [...] krotka rzecz. *SkarŻyw* [407], 408 źp.

Zwrot: »męczeństwo cierpieć« (1): przez łześć lát [Jan Apostoł]/ iáko męczennik bez krwi trwáiąc/ y długie męczeństwo ćierpiąc/ śmierci fię Tyránná one^{go} doczekał. *SkarŻyw* 300.

b. *Umartwianie się, asceza; życie ascetyczne* (4) : O iáko dobrowolnie podał ono mocne y vrodziwe ciało łwoie/ ná ono długie dla zbáwienia łwego męczeństwo. *SkarŻyw* 166.

Szereg: »ubostwo i męczeństwo« (1): O poważna w młodym cieie łzedziwosci/ iákoś ná łobie tákie rzeczy przewieść mogła w domu łwym bogátym/ nędzę iáko pielgrzym y żebrak ćierpieć: to práwie iest dobrowolne vbośtwo/ y wielkie męczeństwo. *SkarŻyw* 136.

α. *Zadawanie sobie mąk w praktykach ascetycznych [w pl]* (2) :

Wyrażenie: »męczeństwa nad (samym) sobą« [szyk 1 : 1] (2): iż święci w gorącości Duchá Boże⁶⁰/
tákie excesy y męczeństwa nád łamymi łobą czynili *SkarŻyw* 31, 32 *margin.*

c. *Znoszenie cierpień duchowych* (1) : VMierác od przenáfládowniká męczeństwo iest iáwne/ mowi
Grzegorz S. ále potwarzy wytrwác y tych ktorzy nas nienawidzą miłowác/ męczeństwo iest ná [f]ercu
táiemne. *SkarŻyw* 41.

2. *Cierpienia nie dla wiary* (4) : Acz niefá/ iáko mowi Apoštoł [*Rom* 8/18]/ przyrownáne
męczeństwá tego żywota/ do chwały która fię w nas obiáwi *SkarŻyw* 21.

Zwrot: »męczeństwem polec« (1): iák przykro słyżąc ten dziś sżyię złomił/ Ten vmárł/ [...] *Męczeństwem*
y głodem wiele ich poległo/ Wielę [!] ich przed morem wfortę śmierci wbiegło.
WisznTr 33.

Szereg: »męczeństwo i głód« (1): *WisznTr* 33 *cf* *Zwrot*.

a. *Cierpienia duchowe Matki Boskiej* (2) : (nagł) Hymn o Piętnástu rádościách [...] Pánny Máryey.
(–) [...] Ziednay mi to nabożeńftwo/ By was obudwu męczeńftwo/ Kwitnęło w myśli mey częłto.
[*Użycie dwuznaczne; drugie znaczenie dotyczy męki fizycznej Chrystusa, która jednak nigdy poza tym
nie była określana wyrazem „męczeństwo”.*] *LatHar* 499.

Wyrażenie: »duchowne męczeństwo« (1): naydziełz duchownie one dwánásćie gwiazd/ od Ianá
S. opifánych/ ná koronie duchowney/ tey niebiełkiey Krolowey. to iest [...] pokorę głęboká/ wftyd
przedziwny/ y w trofkách rozlicznych/ duchowne męczeńftwo. *LatHar* 476.